

Zadnji, daljši pesniški zapis v Joniju je brez dvoma estetska kulminacija in utelešenje eksplicirane poetične strukture, obenem pa je potemnitev njene erotične energije in mlada svetloba pomena. »V tvojem joniju zorijo snežinke najinih otrok / in že se prižigajo kresničke njihovih ciganskih / oči. Plavava v dišečem vinu, očiščena zemeljske / teže in harača; s tvojo menstrualno krvjo narisana / angela na ogledalo sveta. // Za zlatim steklom haremskih sten živiš kot senca / med sencami tisočih imen, svetlikajoča se od neznanih / barv in posejana z mojimi besedami kot z dragulji. / Raseš v modro cvetje zla in se plaha gazela oblačiš / v lesk svojega jonija. // Tvoje telo je kot rjuha, topla in elegantna, ko mi / poljubiš penis, iz dišečega gozda las prihajajoča / Rdeča kapica, in si blagoslovljeno črnilo, s katerim / pišem stihe, da sem v solzi krvi skrita uspavanka / za bolno srce, ki se pase po strmih livadah sreče, / tihe kot Firenze. // V ljubezni se v valovih zlivam pod kožo tvojega morja / in v utripanju najinega mesa rodiva moligrame otroškega / medu, da z njim pozlativa in posvetiva tempelj najine / postelje, knjige dišečih pesmi najinih otrok.«

Peter Kolšek

BAUDOIN DE COURTENAY
V NEW YORKU,
GUMIN V SLOVENSKIH
PUBLIKACIJAH IN ŠE KAJ

V New Yorku je izšla knjižica, ki je pritegnila vso mojo pozornost: *Society for Slovene Studies* pri *Institute on East Europe of Columbia University* je izdala študijo slovenskega slavista Rada Lenčka *Jan Baudouin de Courtenay on the Dialects Spoken in Venetian Slovenia and Rezijska*.

Presenetila me je že prisotnost odlomkov iz sodobne politične publicisti-

ke ob samem uvodu in pozneje v opombah: gre za izjavo iz l. 1968 sedanjega deželnega tajnika Krščanske demokracije za Furlanijo-Juljsko krajino Sergia Colonija in za odlomek iz statistične publikacije *I gruppi linguistici sloveni in Italia* v uradnih *Documenti di vita italiana*, ki jih izdaja predsedstvo vlade. Ti odlomki izpričujejo vse donedavna veljavno stališče uradne Italije do slovenske manjšine v videmski provinci, ko je to manjšino naravnost odpisala; pri tem se je pogostoma opirala na »praslovanski« izvor ondotnih narečij in je najrajši preprosto zanikala slovenski značaj narečij, izročila in sploh prebivalstva. Prav je storil Lenček, da je opozoril tudi v jezikoslovni študiji na te politične momente: pokazal je pač smiselnost vsakega študija, ki je povezan z življenjem, kakor je pač treba predvsem pred tujim poslušalstvom: knjižica je namreč razširjeno besedilo predavanja, ki ga je avtor prebral lani na shodu o *Sociolinguistic Problems of Slovene Carinthia and Venetian Slovenia* pri *American Association for the Advancement of Slavic Studies* v Chicagu.

Lenček pojasnjuje svoje stališče do tega (na srečo že vsaj delno zastarelega) stališča največje italijanske stranke in predsedstva vlade brez neposrednega odgovora: z jezikovno študijo, ki pojasnjuje Baudouinove teorije, jih analizira, pove, koliko se je sam Baudouin na stara leta premislil in v kolikšni meri jih je popravil, ter končno podaja današnje mnenje slovenistike o Boudouinovih teorijah in o opredelitvi slovenskih narečij v Benečiji in Rezijski.

Naj na kratko povzamemo glavno:

1. Baudouin je razdelil »italijanske Slovence v severovzhodni Furlaniji« v štiri narečne skupine v dolinah Rezijske, Tera, Nadiže in Idrije; vsaka skupina je po njem samostojna jezikovna in etnografska enota. Idrijska skupina (mi ji po Ramovševi delitvi pravimo: bri-

ško) je povsem slovenska; nadiška in terska imata številne skupne poteze s čakavščino in pomenita podaljšek srbohrvatskega jezikovnega ozemlja; končno predstavlja Rezijska samostojno slovansko enoto: davne neslovanske etnogenetske in jezikovne interference so v veliki meri vplivale na njeno slovansko podlago. Prve tri skupine so torej ohranile v celoti svoj slovanski značaj, zadnja ne, ker ga je močno pomešala z neznanim turanskim (menda avarskim) elementom. Rezijanščina je torej za Boudouina tipičen »mešani« jeziki.

Baudouin je svojo teorijo utemeljil s krepkimi jezikovnimi argumenti. Pri tedanjem stanju dialektoloških poznavanj, pravi Lenček, so njegove analize in argumentacije optimalne: komaj nadaljnji študij (Ramovš 1935, Logar 1951, Rigler 1972) je izpopolnil vrzeli in pokazal, da Baudouinovi sklepi pogostoma ne držijo.

2. Opis obravnavanega ozemlja je zaradi strnjivosti površen, toda nazoru omenja bistvene zemljepisne in zgodovinske poteze, ki so omogočile ohranitev arhaizmov in razvoj samostojnih inovacij. Popravljati kaže dve napaki: Čenta ni Tricesimo (slov. Tržinem), temveč Tarcento; o slov. obliki *Humin* Za Gemono bom spregovoril pozneje.

3. Sledi pregledna razčlenitev vseh jugoslovanskih pojavov, ki so značilni za Rezijsko, Ter-Nadiško in Brda v primerjavi z Gornjim Posočjem, Tolminom in Ziljo. Analiza teh pojavov je skrbna in osvetljuje z vseh mogočih vidikov vezi med temi in drugimi slovenskimi narečji do ugotovitve, da je danes vesoljna slavistika, z italijansko vred, sprejela Ramovševo razčlenitev slovenskih dialektov in ima torej vsa narečja, ki jih je Baudouin drugače opredelil, za slovenska.

Karta izoglos (*Map II*) s samimi črtami izoglos je, brez vsake zemljepisne in geopolitične opore, žal, neuporabna.

Sicer je Lenčkova metodologija optimalna za tako razpravo: vendar sem tudi pri njem, kakor že pri vseh, ki so skrbno obravnavali dialektologijo Rezijske in Benečije, opazil pomanjkljivost v zvezi z izogloso $\gamma < g$. Ni povsem točno omejiti se na ugotovitev, da je ta inovacija zajela ves slovenski zahod, zakaj v Rezijski in v Teru je situacija bolj razčlenjena. V Rezijski je etimološki *g* izpričan s štirimi različnimi evolutivnimi stopnjami od ohranitve zapornika v biskem govoru na skrajnem zahodu (*göra*, *Gumin*) mimo splošno zahodnoslovenske spremembe zapornika v pripornik v njivaškem govoru (γ *öra*, *Γumin*) do spremembe — lastne tudi koroškemu narečju — v spirans *h* v osojskem govoru (*höra*, *Humin*) in do popolne onemitve v solbaškem govoru (*öra*, *Umin*): tu se po onemitvi *g* pojavlja tudi predjotacija (*jöra*).

V Teru sta izpričani dve stopnji: pripornik v karnaškem, malinskem in čeneboskem govoru, onemitev v terskem (popolna) in v černejškem govoru (nepopolna).

Dialektolog, ki upošteva samo širokopotezne izoglose in ne upošteva dejanske situacije s tako razčlenjenimi in značilnimi mikroizoglosami, kakršne so pravkar opisane, postane nosilec inveteriranih napak. Tudi Bezljaj v Etimološkem slovarju slovenskega jezika privilegira osojsko obliko *Humin* in ji prizna splošno rezijsko veljavnost. Moral bi označiti obliko kot osojsko ali citirati ostale rezijske oblike *Gumin*, *Γumin* in *Umin*. Morebiti bi bilo potem lažje razumeti, da je oblika *Humin*, ki jo pišemo in beremo, nesprejemljiva (kakor bi bila oblika *Horica!*). Škoda, da je tudi Lenček zamudil to priložnost.

4. Po analizi narečnih pojavov je Lenčku lahko ugotoviti, da trije pojavi v Baudouinovi klasifikaciji slovenskih narečij potrebujejo popravek. Prvi zadeva njegov izbor kriterijev za klasi-

fikacijo slovenskih narečij, dva druga pa analizo beneških narečij in rezijanskega, ko je pojave v beneških narečjih spravljal v zvezo s čakavščino in je v rezijansčini iskal turanske posebnosti. V strnjeni obliki in na nazoren način osvetljuje Lenček te probleme in opozarja na Ramovševe rešitve. Za tuje bralce in za marsikaterega slovenskega neslavista je povsem zanimiv sklep Lenčkove študije, ko citira Baudouinovo pismo, ki ga je 11. 11. 1927. poslal italijanskemu vodilnemu jezikoslovcu Tagliaviniju: v njem sam ovrže svojo turansko teorijo in izjavlja, da je čas zrel za ponoven in drugačen presret rezijanskega narečja.

V slovenščini nisem še nikjer bral tako strnjene in pregledne prikaza o delu Baudouina de Courtenaya v zvezi z rezijanskim in beneškimi dialekti. Marsikateri slovenski politik ter

intelektualec bi gotovo imel jasnejše pojme o problemih Rezijske in Beneške, ko bi to knjižico prebral. Toda kdo bere pri nas karkoli v zvezi s temi skrajnimi zahodnimi slovenskimi dolinami?

Razpravi sledijo še opombe, specifična bibliografija, dva skromna zemljevida, narečni primeri, izbrana bibliografija za Benečijo in Rezijsko in prva objava rezijanske ljudske pravljice v *Treh bratih in lepem ptiču* po Baudouinovem rokopisu, ki ga hrani Akademija nauk SSSR. (Iz Lenčkove knjižice ni razvidno, ali je Baudouin zapisal to pravljico l. 1890 ali 1892 ali 1893.) Čudovita pravljica, ki jo je v biskem govoru povedala petnajstletna Anna Valente, je vredna — taka, kot je, brez vsake okvare — najpozornejše objave in divulgacije!

Pavle Merku